

A könyvtár szerepe és lehetőségei a közösségi jól-létben

MKE 50. VÁNDORGYŰLÉS / KESZTHELY, 2018. JÚLIUS 5.

Kovácsné Koreny Ágnes

Közösségi jól-lét (well-being)

Az egyének és közösségeik által azonosított társadalmi, gazdasági, környezeti, kulturális és politikai feltételek kombinációja, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy – mind az egyének, mind pedig a közösségek – virágozzanak és teljesítsék potenciáljukat.

Kapcsolatok – közösségi, társadalmi hálózatok:
támogatás, bizalom, harmonikus együttélés, civil részvétel, részvétel a közösség életében és a demokráciában

Élhető közösségek, terek, infrastruktúra:
lakhatás, közlekedés, oktatás, közterek, parkok, kikapcsolódás, humán szolgáltatások, közbiztonság, hozzáférés a kultúrához és a művészetekhez

Méltányos közösségek – sokszínűség, társadalmi igazságosság, felhatalmazás:
egyenlőség, igazságosság, alapvető igények teljesülése (eü szolgáltatásokhoz való megfelelő hozzáférés, lakhatás, élelem, személyes biztonság), egyenlő esély az oktatáshoz és az egyéni lehetőségek kielégítéséhez

Élhető terek, infrastruktúra

A közösség lényeges aspektusa, amely az egyéni jólétet érinti, az infrastruktúra, azaz: *közösség szükségleteinek megfelelő fizikai terek és szolgáltatások elérhetősége.*

Az infrastruktúra segítheti a társadalmi hálózatok kiépítését.

- közösségek, közösségi hálózatok fejlesztése
- közösségi részvétel és közösségi/civil szerepvállalás
- közösségi terek, ahol egy közösség tagjai kölcsönhatásba léphetnek (könyvtárak, közösségi központok)

Az infrastruktúra támogathatja az egészséges életmódot.

- pl. az emberek többen fognak sétálni egy olyan közösségben és térben, ahol biztonságban érzik magukat
- járda, sétáló övezetek, jobb közvilágítás
- A gyaloglás is vonzóbb lesz, ha vonzó zöldterületek vannak a településen.

Könyvtár és közösség

Sikeres 21. századi közkönyvtár

Kulcsszó: közösségi

vö. modern public library - nem *csak* gyűjtemény

- szerepe, funkciói és szolgáltatásai mindig is folyamatosan alakultak az őket körülvevő környezet és társadalom változásával kölcsönhatásban

Mitől függ, hogy egy könyvtár valóban az adott közösség meghatározó helyévé tud-e válni?

- földrajzi elhelyezkedés
- fizikai jelenlét (épület, terek, eszközök stb.)
- valós társadalmi (politikai) szándék, támogatás
- együttműködés, partnerség

multifunkcionális

integratív

komplex

közösség-vezérelt

Közösség- vezérelt könyvtár

A közösségvezérelt működés, szolgáltatás
a közösség tagjaival való kapcsolatot, konzultációt és folyamatos együttműködést jelent
annak érdekében, hogy
a könyvtár megismerje és megértse a közösség szükségleteit,
s azokat a **könyvtári tevékenységek alapjául** tudja tenni

A **közösségvezérelt elven** működő közkönyvtár
olyan közintézményként tud működni egy település életében, amelynek
hatásai messze túlnyúlnak fizikai valóságán, de amelynek
sikeres működéséhez elengedhetetlenül szükséges a **fizika terek**
közösségi szemléletű újragondolása is.
Így teremtve meg a kapcsolatot a szolgált helyi **közösség,** a könyvtári
funkciók és feladatok, valamint a könyvtári **terek** között.

A könyvtár mint hely

information commons – közös tanulótér, 1990-es évek (USA)

- IKT eszközök és digitális, online források
- közös tanulás és munka lehetősége
- állandóan elérhető humán segítség (könyvtárosok, IT szakemberek)

1995 környékén: a beszélgetés és az evés-ivás lehetőségének megjelenése az egyetemi könyvtárakban

„the library as space”

- Leighton és Weber, 1999:
 - a könyvtár olyan hely, ahol a diákok **intellektuális interakciót**, az **információcsere** lehetőségét, illetve **közösségi élményt** és **társadalmi kapcsolatokat** keresnek, s a könyvtárat egyfajta **menedékhelynek** tekintik

Harmadik hely

olyan semleges helyek, ahol az emberek összejöhetnek és interakcióba kerülhetnek egymással (Ray Oldenburg , 1989)

- a harmadik helyeken a fő tevékenység a **beszélgetés**
- további kapcsolódó kifejezések: mosoly, csillogó szemek, kézfogás, hátlapogatás
- befogadó hely
- használata nem kötődik formális tagsághoz
- nem zár ki senkit, könnyen elérhető és hozzáférhető
- szabályait a közösség alkotja
- valódi otthon – az otthontól távol is

könyvtárak is!

Affinitás tér és a lehetőségek tere

affinity spaces - James Paul Gee, amerikai nyelvész

affinitás tér

- olyan – akár virtuális – hely, ahol **informális tanulás történik**
- ösztönzi a tudás megosztását, a (közös) részvételt egy adott területen
- ahol az informális tanulás közös munka eredményeképpen jön létre
- a közös érdeklődésnek és érdeknek köszönhetően képesek áthidalni az életkori, faji, társadalmi, gazdasági vagy éppen edukációs akadályokat és különbségeket

enabling spaces - Peschl és Fundneider

enabling

- valakit képessé teszünk valamire azzal, hogy lehetőséget biztosítunk számára

kialakításával, dizájnjával, bútoraival, eszközeivel, működésével

- a részvételen, kollaboráción alapuló tudásmegosztást, illetve
- a kreatív alkotást, új tudás létrehozását és az innovációt biztosít

Performative space

Alkotás helye

Feladat:
az emberek
kreativitásának és az
innovációnak az
ösztönzése speciális
eszközökkel,
programokkal,
foglalkozásokkal

Inspiration space

Inspiráció helye

A könyvtár az információ, a
források, az eszközök, a
programok, a dizájn és
tájékoztató elemek, illetve
ezek lehető legszélesebb
körű és kombinációjú
kínálatával
továbbgondolásra,
alkotásra ösztönöz.

Learning space

Tanulás helye

A könyvtár mint dedikált
helyszín a nem formális és
informális tanulás,
az e-learning,
a projekttevékenység,
a csapatmunka számára.

Meeting space

Találkozások helye

A könyvtár a különböző
társadalmi csoportok
potenciális találkozóhelye.

A kulcsszó: a részvétel.

A cél a kapcsolatok építése
és erősítése,
a közösségépítés és
közösségformálás,
valamint a társadalmi
kohézió erősítése.

**Hogyan hozzunk létre sikeres köztereket
és közösségi tereket?**

Placemaking

Köztér (→közösségi tér)

Minden olyan terület, amely **nyitott és elérhető** a társadalom minden tagja számára (Zachary P. Neel, szociológus).

Közkönyvtárak is!

1. alapvető igényeket elégítenek ki
2. közfinanszírozásból épülnek, és
3. lehetővé teszik részvételünket a köz- és közösségi életben

A jó köztér **érzékeny, demokratikus és jelentéssel teli**.

- **használói igényeire válaszol**, a kikapcsolódást, a pihenést, a szórakozást, a társas életet támogatja;
- **minden ember számára elérhető**, hívogató és marasztaló; a használóknak **hatásuk van** a tér kialakítására, használatára és fenntartására;
- az emberek, a használók **kapcsolatot tudnak vele kialakítani**, személyes és közösségi szinten egyaránt

... mint a jó közkönyvtár!

Placemaking

urbanisztikai, építészeti fogalom

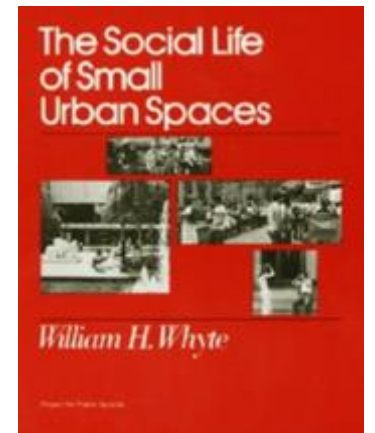
közös téralkotás, térhasznosítás, közösségi tér kialakítás

a helyi közösség által formált, vonzó közösségi életterek létrehozása a településen

- a közterületek élő közösségi térré alakítása,
- a terek közösségi funkciókkal, tartalmas programokkal való megtöltése, illetve
- újfajta hasznosítási lehetőségeinek kitalálása révén

William H. Whyte, amerikai urbanista

- The StreetLife Project, New York, 1970-es évek (*The Social Life of Small Urban Spaces*)
- hogyan lehet érzékeny, jól működő, az emberek által szívesen használt köztereket létrehozni?
- mi ad életet egy térnek és mi öli meg azt?
- mi vonzza oda az embereket és mi tartja őket távol?
- kik és mire használják a nap különböző időszakában az egyes tereket?
- hogyan használják az emberek a különböző helyeket?

Whyte szerint...

Az embereket elsősorban a **többiek jelenléte** vonzza egy köztérre, illetve

az olyan tényezők, mint

- az ülőhelyek,
- a napfény és az árnyék,
- a megérintható víz,
- az étel,
- a jó megközelíthetőség

A **sikeres közterek** jellemzői e szerint:

- a 2-3 fős **csoportok** magas aránya;
- a jelenlévő **nők** magas száma (biztonság, kényelem, tisztaság);
- a **sokféle korcsoport** jelenléte a nap különböző időszakasaiban vagy éppen azonos időben;
- a **sokféle tevékenység** végzésének lehetősége; valamint
- a **szeretet-megnyilvánulások** nagy száma (ölelések, puszik, csókok).

Project for Public Spaces (1975)

Projekt a Közterekért – PPS – civil szervezet (<https://www.pps.org/>)

- a jó közterek, közösségi terek és helyek kialakításával kapcsolatos kutatás,
- tanácsadás,
- a legjobb gyakorlatok megosztása,
- placemaking műhelyek működtetése: hogyan lehet élhető, szerethető, használható közösségi tereket létrehozni, új vagy újjáélesztett térként

50 USA-tagállamban és 43 országban

az 1990-es évek közepe óta használja tudatosan a **placemaking**, magyarul közösségi **téralkotás** kifejezést

Definíció(k)

közös munka, amikor együttesen tervezik és élettel töltik meg a közterületeket, fellendítik a város kulturális és társadalmi életét

arra ösztönzi az embereket, hogy **együtt, kollektíven újragondolják és újjáalakítsák** a köztereket, a közösségi tereket mint minden közösség szívéét

egy olyan, **kollaboráción alapuló folyamat**, amelynek során alakíthatjuk nyilvános tereinket annak érdekében, hogy maximalizáljuk a közös értékeket

magába foglalja a **tervezést**, a **szervezést** és a **kivitelezést**

jobb várostervezés előmozdításán túl megkönnyíti a **kreatív használatot**, különös figyelmet fordítva mindazokra a fizikai, kulturális és társadalmi identitásokra, amelyek meghatározzák a helyet és támogatják annak folyamatos fejlődését

Placemaking

filozófia és folyamat

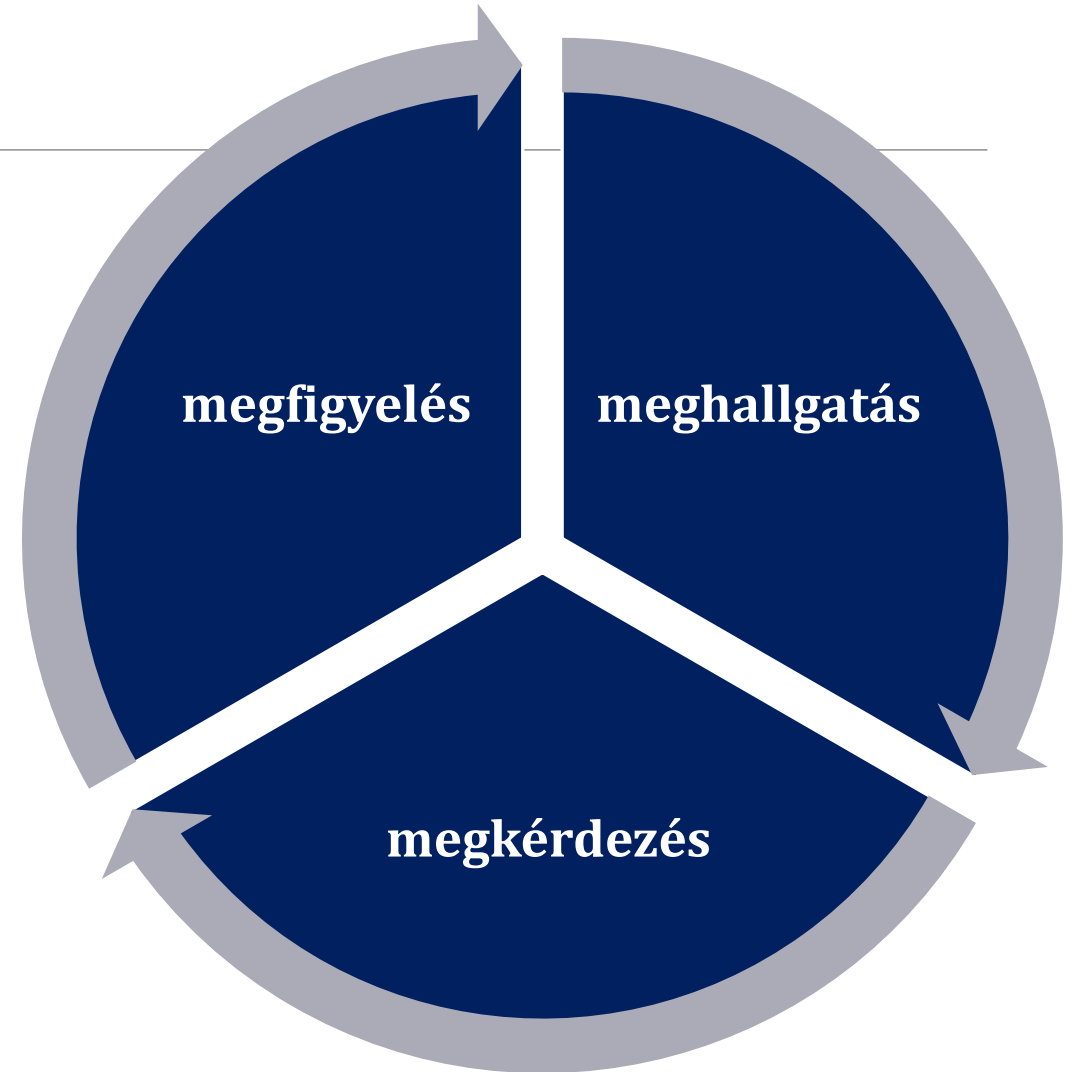
eszközei: megfigyelés, meghallgatás, megkérdezés

megérthessük az egyének és a közösség elvárásait az adott térrel, a tér használatával kapcsolatban, majd

együttműködésben a közösség tagjaival, ki tudjuk alakítani új, közös vízióinkat az adott térrel kapcsolatban, amit aztán

partnerségben meg tudunk valósítani

vö. közösségvezérelt könyvtár!

Milyen a jó köztér a PPS szerint?

1. könnyen elérhető, hozzáférhető, megközelíthető, látható;
2. biztonságos, tiszta, kényelmes, tetszetős az összképe;
3. ahol sokféle tevékenységet végezhetnek az emberek, ahol programok várják őket;
4. ahol találkozhatnak egymással, barátaikkal, de akár idegenekkel is szóba elegyedhetnek

Placemaking a közösségvezérelt könyvtárban

1. Legyen a könyvtár könnyen elérhető, jól megközelíthető
2. Töltse meg a könyvtár élettel a környezetét
3. Szolgálja a könyvtár külső és belső kialakítása a funkciót, a feladatokat
 - a terek az év/nap különböző szakaszaiban a különböző emberek által a legkülönbözőbb módokon legyenek használhatók
 - különböző korosztályi csoportok számára kínáljanak vonzó környezetet
 - az egyes könyvtári funkcióhoz szabva, konkrét tevékenységhez kötődve vagy szabadon, rugalmasan alakíthatóan
 - tegyék lehetővé és ösztönözzék 2-3 fős csoportok spontán kialakulását, közös tevékenységét
 - Teremtsünk kapcsolatot a közösségi szükségletek, a könyvtári funkciók, a kínált szolgáltatások és az ezeket kiszolgáló terek között!

4. Kínáljon a könyvtár közösségi szolgáltatásokat

- közkönyvtárak a „szomszédban” – ahol az emberekhez ügyes-bajos dolgaikat intézik
- ideális helyei a közösségi szolgáltatásoknak – a gyermekmegőrzőtől kezdve az adók befizetéséhez nyújtott segítségen át a különböző képzésekig; a helyi információk megosztásától, a kávézón vagy a dokumentumok házhoz szállításán át a különböző tanfolyamokig
- találjuk meg, hogy a mi közösségünknek mire van szüksége.

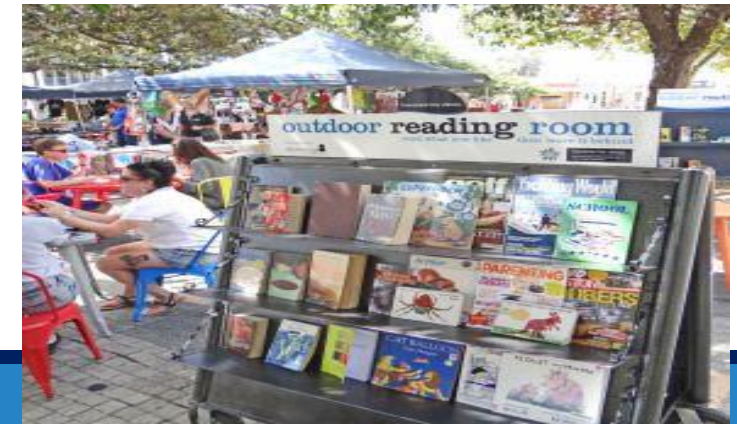
5. Álljon sokféle eszköz a közösség rendelkezésére a könyvtárban

- multifunkcionális könyvtár – az eszközök lehető legszélesebb köre
 - pl. ingyenes WiFi szolgáltatás – kényelmes ülőhelyek (az épületen belül és kívül is) – nyomtatási lehetőség (háromszögelés)
- művészeti alkotások, szobrok (mint eszközök) vagy helyi megvilágítást adó kisebb lámpák – otthonosság

6. Támogasson a könyvtár mindent, amit helyi

- **aktív szerepvállalás a településhez vagy településrészhez kötődő társadalmi kohézió erősítésében**
 - gyűjtemények kinyitása, kreatív újrahasznosítása,
 - a közösség tagjainak bevonása a helytörténeti gyűjteményrészek feltárásába
 - a helyi, a közösséget érintő vagy érdeklő témákkal kapcsolatos társadalmi párbeszéd ideális színterei
 - közösségi programok, szórakoztató, sokak érdeklődésére számot tartó események
- **meghatározó szerepet játszhat a helyi üzleti élet fellendítésében**
 - információt közvetít; kapcsolatot teremt a munkáltatók és a munkakeresők között;
 - képzéseket szervez, amelyekkel megkönnyíthetik az egyének munkaerő piaci reintegrációját;
 - megjelenési lehetőséget biztosít a helyi vállalkozásoknak;
 - a tudatos fogyasztói magatartás elsajátításához járul hozzá programjaival

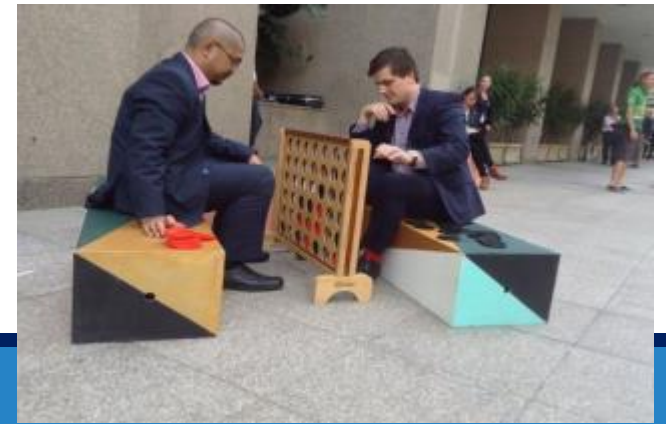

7. Segítse a könyvtár a közösségi kommunikációt

- legyenek elérhetők a közösséggel kapcsolatos helyi információk
- kínáljon helyszínt a közösségi párbeszéd, kommunikáció sokféle módjának, a fórumoknak, a találkozóknak, a tájékoztatóknak, vagy legyen állandó helyszíne helyi csoportok fellépésének

8. Legyen a könyvtár a helyi közösség találkozóhelye

- külső és belső terei egyaránt ideális helyszínei a közösségi programoknak, rendezvényeknek, fesztiváloknak
- külső terek: a kávézótól a kültéri kiállításokig, a közösségi kertektől az „olvasóligetig”, a helyi művészek megjelenését biztosító ideiglenes tárlatoktól a „vegyen egy könyvet – tegyen egy könyvet” típusú kezdeményezésekig
- a helyi termelőket, kiskereskedőket, helyi piacokat támogató közösségi gondolkodás

Összegzés

A közösségvezérelt megközelítés egy új, a hagyományosakat kiegészítő eszköz a könyvtár és a szolgált közösség együttműködéséhez.

Újdonságai:

- nem pusztán a közösség számára, a közösség érdekében, hanem a közösséggel *együtt* gondolkodik, dolgozik a könyvtár – térről, szolgáltatásról, programról;
- a könyvtárosok aktívan figyelnek az embereknek a könyvtárral kapcsolatosan megfogalmazott véleményére, igényeire, szükségleteire, s a könyvtár és a közösség közötti információ- és tudáscsere (elő)segítői, támogatói, facilitátorai lesznek. Adnak és kapnak.

A könyvtári szolgáltatások és programok következőképpen relevánsak lesznek és maradnak a közösség számára.

A 21. században kizárólag

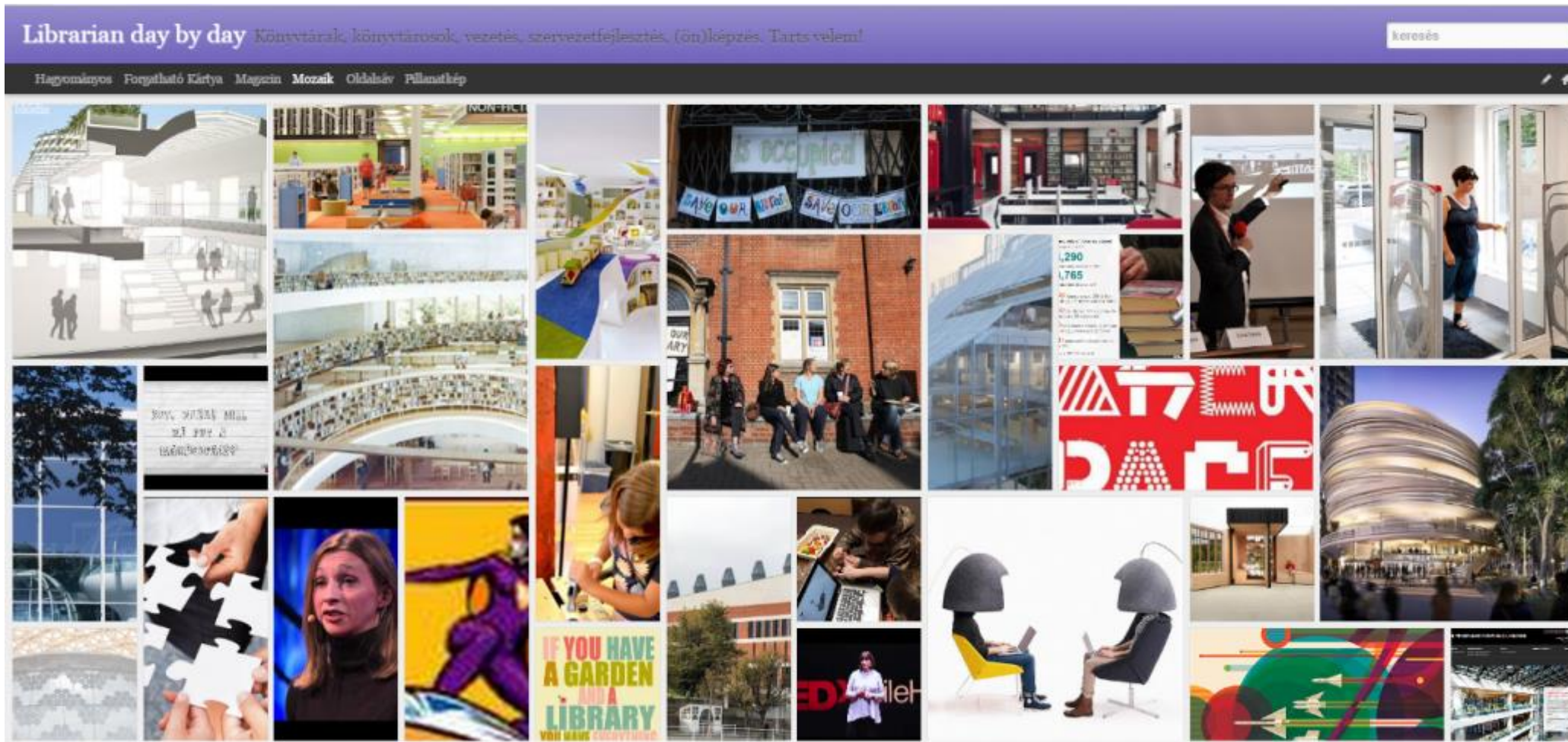
a tereiben, működésében, szolgáltatásaiban és programjaiban

az általa szolgált közösség igényeire és szükségleteire reflektáló,

közösségvezérelt közkönyvtárak

képesek meghatározó szerepet betölteni az adott település vagy településrész hosszú távú fejlődésében és fenntarthatóságában.

Így járulva hozzá egy befogadó(bb), együttműködő, fenntartható társadalom megteremtéséhez.

Köszönöm a figyelmet!

<http://librariandbd.blogspot.hu/>